

Zaključki devetnajste konference Prispevki strok za svetovalno delo v praksi Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 23. in 24. avgust 2018

TANJA BEZIĆ, Zavod RS za šolstvo
tatjana.bezic@zrss.si

1 Uvod

1.1 Izhodišča, namen in cilji konference

Pobudo za konferenco je oblikovala Področna razvojna skupina Zavoda RS za šolstvo za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih. Temeljni namen konference je bil, da ob petdeseti obletnici zaposlitve prvih timov svetovalnih delavcev v slovenskih osnovnih šolah oz. začetka vzpostavljanja šolske svetovalne službe v slovenskem šolskem sistemu (avtor koncepta in eksperimentalnega uvajanja je bil dr. Franc Pediček, 1968) poglobljeno spregovorimo o sedanjem delovanju svetovalne službe v slovenskem šolskem sistemu ter o perspektivah njenega razvoja in delovanja v prihodnosti.

Med najpomembnejšimi razlogi za konferenco so bile številne konceptualne novosti v našem šolskem sistemu v zadnjih dvajsetih letih, spoznanja strokovnih analiz in znanstvenih raziskav o posameznih vidikih delovanja svetovalne službe, spoznanja, ki temeljijo na neposrednem sodelovanju svetovalcev Zavoda Republike Slovenije za šolstvo s svetovalnimi delavci v praksi, ter aktualna raziskava o šolskem svetovalnem delu Oddelka

za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Soorganizatorji konference so bili poleg ZRSŠ tudi Filozofska fakulteta ter Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani. Konferenco je podprlo Ministrstvo RS za izobraževanje, znanost in šport v okviru ESS projekta - Inovativni javni zavod.

Temeljni namen in cilj konference je bil na podlagi znanstveno raziskovalnih in strokovnih spoznanj:

- kritično ovrednotiti sedanje delovanje svetovalne službe in kompetence različnih strokovnih profilov svetovalnih delavcev za izvajanje svetovalnega dela v skladu s Programskimi smernicami za delo svetovalne službe (Strokovni svet RS za splošno izobraževanje 1999), predvsem za njihovo uspešno sistemsko zasnovano in sistemsko naravnano razvojno in preventivno delo ter za soustvarjanje spodbudnega učnega okolja za vsakega otroka, učenca oz. dijaka;
- prepoznati kompetence svetovalnih delavcev, ki bodo potrebne za uspešno delovanje svetovalne službe v prihodnosti;
- spoznati primere kakovostne inovativne prakse ter oblikovati predloge za njihovo promocijo in morebitno sistemsko umestitev;

na okrogli mizi pa razpravljati o tem:

- kako povečati usklajenost pričakovanih svetovalnih delavcev in drugih deležnikov v vzgojno-izobraževalnem sistemu in znotraj institucij o prioritetnih dejavnostih, vsebinskih področjih ter nalogah svetovalne službe (usklajevanje z MIZŠ, ZRSŠ, vodstvenimi delavci, učitelji/vzgojitelji, starši, učenci/dijaki);
- kako izboljšati sodelovanje svetovalne službe z vsemi deležniki ter okrepiti razvojno in preventivno vlogo svetovalne službe;
- kako na sploh zmanjšati delež upravno-administrativnih nalog vrtcev in šol in tako razbremeniti teh nalog tudi svetovalne delavce.

1.2 Udeleženci in potek konference

Konference se je udeležilo več kot 270 udeležencev¹ - svetovalni delavci vrtcev, osnovnih in srednjih šol, dijaških domov in zavodov, uradni predstavniki in profesorji s fakultet Univerze v Ljubljani, Univerze v

Mariboru in Primorske univerze, gostja iz Avstrije, predstavniki in svetovalci Zavoda RS za šolstvo, strokovnjaki Andragoškega centra Slovenije, Centra za poklicno in strokovno izobraževanje, Pedagoškega inštituta, Zavoda RS za zaposlovanje, strokovnjaki svetovalnih centrov, zdravstvenih ustanov (Nacionalni inštitut za varovanje zdravja, Univerzitetni klinični center Ljubljana) ter številni študentje prostovoljci.

Na povabilo k aktivnemu sodelovanju so se odzvali 104 strokovnjaki z 68 znanstvenimi in strokovnimi prispevki, med njimi 23 profesorjev matičnih fakultet, 6 svetovalk Zavoda RS za šolstvo, 32 svetovalnih delavcev (15 iz osnovnih šol, 6 iz vrtcev, 11 iz srednjih šol in dijaških domov), 4 strokovnjaki svetovalnih centrov ter več strokovnjakov zdravstvenega sektorja.

Temeljni namen konference je bil, da ob petdeseti obletnici zaposlitve prvih timov svetovalnih delavcev v slovenskih osnovnih šolah poglobljeno spregovorimo o sedanjem delovanju svetovalne službe v slovenskem šolskem sistemu ter o perspektivah njenega razvoja in delovanja v prihodnosti.

Izvedenih je bilo 6 vabljenih predavanj spoštovanih strokovnjakov - prof. dr. Zdenko Medveš, prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič, prof. dr. Metod Resman, prof. dr. Sonja Pečjak, doc. dr. Petra Gregorčič Mrvar ter gostja iz Avstrije mag. Sandra Jensen, vodja projekta ISOP Schulsozialarbeit. Poleg tega smo spremljali 6 plenarnih predavanj v dveh podskupinah (dr. Silvo Šinkovec, dr. Tina Vršnik Perše, dr. Marija Anderluh, Ajda Erjavec Bartolj, dr. Maja Šebjanič Oražem in mag. Karmen Novak) ter od 3 do 5 predavanj v enajstih sekcijah in sodelovali v desetih delavnicah. Predavanja in delavnice so se praviloma zaključili z razpravo in predlogi za reševanje aktualnih zagat v delovanju svetovalne službe. V uvodnem delu so o pomenu šolskega svetovalnega dela, svojih pogledih nanj ter pričakovanih glede sklepov konference spregovorili dr. Vinko Logaj, direktor Zavoda RS za šolstvo, prof. dr. Roman Kuhar, dekan Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, prof. dr. Vesna Leskovšek, dekanja Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, prof. dr. Valentin Bucik, predstojnik Oddelka za psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, izr. prof. dr. Nives Ličen, predstojnica Oddelka za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, ter dr. Stanka Lunder Verlič, direktorica Urada za razvoj in kakovost izobraževanja, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. >

¹ V besedilu uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol.

Na okrogli mizi, s katero smo zaokrožili prvi dan srečanja, so sodelovali dr. Stanka Lunder Verlič, direktorica Urada za razvoj in kakovost izobraževanja, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, dr. Brigita Rupar, predstojnica OE Zavoda RS za šolstvo Ljubljana, dr. Tatjana Ažman, predstavnica Šole za ravnatelje, Ajda Erjavec Bartolj, predsednica Društva šolskih svetovalnih

ca/podrobno?publikacija=266, svetovalnim delavcem pa so bili ponujeni tudi sezname priporočljive sodobne literature, ki so jo izbrali člani programskega odbora.

1.3 Osrednji vsebinski poudarki predavanj in delavnic

V svojih predavanjih so številni predavatelji osvetlili aktualne družbenopolitične, ekonomske in socialne razmere, v katerih živijo otroci, učenci in dijaki, se kritično dotaknili delovanja šolskega sistema in izpostavili pomembnost spremenjenih razmerij med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami in strokovnimi delavci ter starši, družinami, svetovalnimi, izobraževalnimi, zdravstvenimi ustanovami, lokalno skupnostjo, zaposlovalnimi institucijami in gospodarstvom. Poudarili so stalno naraščanje kompleksnosti in nepredvidljivosti družbenega dogajanja, spodbujanje konkurenčnosti in tekmovalnosti, povečevanje razlik v socialno-ekonomskem in kulturnem kapitalu družin, zmanjšanje emancipatornega pomena šole, naraščanje deleža otrok in mladostnikov, ki živijo na meji praga revščine ali pod njim, zmanjševanje časa, ki ga starši zaradi svoje prezaposlenosti preživijo skupaj z otroki in mladostniki, zmanjšanje možnosti za medsebojno pomoč znotraj družine zaradi zmanjševanja deleža razširjenih družin in naraščanja deleža enostarševskih družin, nove oblike zasvojenosti in nasilja, povezanega s sodobno informacijsko tehnologijo, naraščanje duševnih motenj med mladimi, naraščanje nestrpnosti do manjšinskih kultur in druge družbene pojave.

Posebej je bilo večkrat izpostavljeno naraščanje števila in obsega upravno-administrativnih in koordinacijskih nalog

vzgojno-izobraževalnih ustanov. Spraševali so se o njihovi utemeljenosti in možnem zmanjšanju. Predvsem svetovalni delavci prakse so opozarjali na obseg in zahtevnost njihovih koordinacijskih nalog, povezanih s koncepti, kot sta koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi ter koncept dela z

učenci z učnimi težavami, ter z izvajanjem nalog v skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in Zakonom o preprečevanju nasilja v družini. Praviloma koordinirajo tudi sodelovanje vrtca oz. šole² z drugimi vrtci in šolami, na področju karierni orientacije tudi z lokalnim okoljem in gospodarstvom, sodelovanje s svetovalnimi, zdravstvenimi ter socialnimi in humanitarnimi ustanovami. Pogosto koordinirajo pripravo vzgojnih načrtov šol in razvojne projekte vrtcev oz. šol.

Mag. Tanja Bezič in pozdravni nagovor dr. Stanke Lunder Verlič

delavcev Slovenije, Nives Počkar, ravnateljica, predsednica Društva ravnateljev srednjih šol, dijaških domov in višjih šol, Gregor Pečan, ravnatelj, predsednik Združenja ravnateljev in ravnateljic osnovnih, glasbenih šol in OŠPP, prof. dr. Anton Meden, predsednik Zveze ak-

Zavod RS za šolstvo je izdal zbornik povzetkov prispevkov v slovenskem in angleškem jeziku, ki je dostopen tudi v digitalni bralnici na spletni strani zavoda <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralnica/podrobno?publikacija=266>.

tivov svetov staršev Slovenije, ter Lucija Karnelutti, predstavnica Dijaške organizacije Slovenije. V razpravi so sodelovali tudi številni drugi udeleženci. Razpravo je vodil dr. Milko Postrak, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Zavod RS za šolstvo je izdal zbornik povzetkov prispevkov v slovenskem in angleškem jeziku, ki je dostopen tudi v digitalni bralnici na spletni strani zavoda <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralni->

² Pojemovno zvezo vrtcev oz. šola uporabljamo za vse vzgojno-izobraževalne institucije, torej tudi za dijaške domove ter zavode za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.

Večkrat je bilo poudarjeno, da so, četudi v imenu pravičnosti in enakopravnosti, tudi pedagoški procesi v vzgojno-izobraževalnih ustanovah nesorazmerno pravno regulirani. S tem se pozornost in čas za strokovno delo preusmerjata v skrb za pravilnost upravnih postopkov, skrb za kakovostne odnose na dokumentacijo o njih, zaupanje v strokovno avtonomijo in kompetentnost strokovnih delavcev v iskanje dokazov o njej.

Vse omenjeno vpliva na delovanje svetovalne službe na nivoju vrtca oz. šole, na izbor prioritetenih področij in tudi na načine dela svetovalnih delavcev ter zelo povečuje kompleksnost in zahtevnost njihovega dela. Med svetovalnimi delavci prevladuje občutek preobremenjenosti in posledično tudi nezadovoljnosti zaradi njihove nezmožnosti, da bi vzpostavili fleksibilno ravnotežje med dejavnostmi pomoči, razvojno-preventivnim in razvojno-evalvacijskim delom, ki je v Programskih smernicah opredeljeno kot eno od temeljnih načel za delo svetovalne službe v skladu z njenim poslanstvom v našem šolskem sistemu.

V predavanjih in delavnicah so bila predstavljena nova znanstvena in strokovna spoznanja, pomembna za svetovalno delo - najnovejša spoznanja pedagogike, psihologije, socialnega dela, socialne pedagogike, specialne in rehabilitacijske pedagogike, inkluzivne pedagogike, supervizije ter medicine.

1.4 Pomembnejši poudarki predavanj vabljenih predavateljev

Dr. Zdenko Medveš je obravnaval pomen vplivnih pedagoških paradig na koncept in delo svetovalnih delavcev v praksi. Na začetku umeščanja »šolske svetovalne službe« v naš šolski sistem v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja sta to bili humanistična in kulturna pedagogika, kasneje kritična pedagogika, danes pa so to socialno-kritična in reformska pedagogika ter filozofija soustvarjanja in komunikacije. Medveš kot osrednji cilj delovanja svetovalne službe danes, in še bolj v prihodnosti, vidi v razvijanju strategij komunikacije. Poudaril je, da soustvarjanje lahko temelji le na takšni komunikaciji med deležniki, ki omogoča nenehno skupno iskanje možnih alternativ za čim bolj avtonomno odločanje vseh udeležencev. Vse pomembnejše mesto dobivajo diskurzivna etika in procesi samorefleksije. Še posebej je poudaril pomen kakovosti komunikacije z otroki, učenci in dijaki. Poudaril je svoje prepričanje, da mora v šoli prevladujočo pravno logiko nadomestiti strokovna etika. »Danes je šola predvsem prostor discipliniranja in izobraževanja, ne pa vzgoje in izobraževanja. V njej prevladuje pretirano pravna,

ne pedagoška naravnost. /.../ Če učitelj res verjame v to, da je učenec zmožen avtonomnega odločanja, bo avtonomno izbral takšne načine komunikacije, da bo učenec postopoma prevzemal vedno večjo odgovornost za svoje odločitve.« V razpravi je bilo poudarjeno, da se z enakovredno komunikacijo med učitelji in učenci avtoriteta učitelja ne zmanjšuje, ampak pridobijo oboji, ter da mora biti prizadevanje vseh deležnikov za kakovostno komunikacijo tako procesni kot vse-

Zaradi nesorazmerno pravno reguliranih pedagoških procesov, se pozornost in čas za strokovno delo preusmerjata v skrb za pravilnost upravnih postopkov, skrb za kakovostne odnose pa na dokumentacijo o njih.

binski cilj vzgoje in izobraževanja v vrtcu oz. šoli. Po Medvešu postaja razvijanje strategij komunikacije, ki omogočajo soustvarjanje vseh deležnikov v vzgoji in izobraževanju, osrednji cilj delovanja svetovalne službe v prihodnosti.

Prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

Dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič je poudarila, da »zavzevanje za resnično spoštovanje otroka in otroštva zahteva drugačno šolo, kot jo imamo. /.../ da mora pravična šola reševati tudi socialne probleme otrok in da se morajo zato meje šolskega socialnega dela širiti tudi v okolje in družino in zato vsaka šola potrebuje tudi socialnega delavca«. Poudarila je, da morajo biti učitelji/vzgojitelji in svetovalni delavci zavezniki otroka tudi v odnosu vrtca oz. šole do širše družbe. Posebej je poudarila pomen časa za otroka, »saj je v njem treba šele poiskati, kar se v njem svetlika, mu pomagati prepoznati v njem samem tisto, za kar doslej sploh še ni vedel, da >

ima. /.../ Delo učiteljev in svetovalnih delavcev mora vedno izhajati iz perspektive otrokove moči, kar pa se

Programske smernice za delo svetovalne službe (v nadaljevanju Programske smernice) kot ustrezne in jih pri načrtovanju svojega dela ter nalog praviloma upoštevajo. Slabih 20 odstotkov svetovalnih delavcev jih sicer dobro pozna, a jih pri načrtovanju svojega dela in nalog redko upošteva, 5 odstotkov pa jih ne pozna natančno. Po mnenju šolskih svetovalnih delavcev, ravnateljev in tudi učiteljev svetovalni delavci naj-

Svetovalna služba naj s svojim delovanjem prispeva k soustvarjanju inkluzivnega učnega okolja, pri čemer naj bo razvijanje strategij spoštljive komunikacije na vseh nivojih in med vsemi deležniki eden od temeljnih ciljev njenega delovanja.

še zmeraj učimo.« O pomenu socialnega dela v vsaki šoli in širjenju njegovih meja v skupnost je govorila tudi **mag. Sanja Jensen**, vodja projekta ISOP v Avstriji.

Mag. Sandra Jensen (gostja iz Avstrije)

Dr. Petra Gregorčič Mrvar in dr. Marjeta Šarič sta predstavili nekatera spoznanja še nedokončane raziskave o delovanju svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah, ki sicer poteka na Oddelku za pedagogiko in andragogiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Posebej sta poudarili, da večina svetovalnih delavcev (68,9 %) ocenjuje

več delovnih nalog opravijo v okviru dejavnosti pomoči, sledijo razvojno-preventivne dejavnosti ter nato dejavnosti načrtovanja in evalvacije. V okviru področij dela in življenja v šoli po mnenju vprašanih (svetovalnih delavcev, ravnateljev in učiteljev) svetovalni delavci največ delovnih nalog opravijo na področju šolske kulture, vzgoje, klime in reda ter na področju učenja. Najmanj delovnih nalog po mnenju svetovalnih delavcev in ravnateljev opravijo na področju poučevanja. Večina šolskih svetovalnih delavcev se najpogosteje ukvarja z učenci/dijaki z učnimi težavami, z učenci/dijaki s posebnimi potrebami, ki imajo odločbe o usmeritvi, z učenci/dijaki z vzgojnimi in disciplinskimi težavami in z učenci/dijaki, ki imajo težave v telesnem, osebem in/ali socialnem razvoju. Poročajo o preobremenjenosti z dejavnostmi pomoči, koordinacijskimi nalogami in nalogami, povezanimi z izvajanjem nalog po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZOUPP), Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) in sprejetimi protokoli o sodelovanju s centri za socialno delo, policijo, za vključevanje tujcev v šolski sistem itd. Razvojno-preventivne dejavnosti pogosto ostanejo neopravljene, čeprav se svetovalni delavci zavedajo njihovega pomena za uspešno delovanje svetovalne službe v skladu s Programskimi smernicami. Avtorici sta izpostavili tudi, da iz raziskave sledi, da obstajajo precej različna pričakovanja, ki jih imajo o delu svetovalne službe različni sodelujoči v raziskavi, in to še predvsem glede pomena različnih temeljnih dejavnosti in vsebinskih področij dela svetovalne službe, ter o tem, kaj so prioritete naloge svetovalnih delavcev in kaj od posameznega profila svetovalnih delavcev zaradi njihovih specifičnih strokovnih kompetenc lahko pričakujejo. Večina svetovalnih delavcev meni, da premalo svojega delovnega časa namenijo delu s celotnimi populacijami učencev/dijakov in za osebni profesionalni razvoj.

Dr. Metod Resman je v svojem predavanju govoril o kompetencah šolskega pedagoga za nenehno izboljševanje kakovosti celotnega pedagoškega dela v vrtcu oz. šoli, za načrtovanje, spremljanje in evalvacijo pedagoškega dela ter za oblikovanje razvojnih in vzgojnih načrtov vrtcev in šol. Še posebej je poudaril pomen kakovostnega strokovnega sodelovanja pedagoga z ravnateljem šole/vrtca ter timskega sodelovanja z učitelji/vzgojitelji ter razredniki pri vodenju oddelčnih skupnosti.

Dr. Sonja Pečjak je poudarila, da so za izvajanje svetovalnega dela v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v skladu s Programskimi smernicami nujna široka in poglobljena temeljna teoretična znanja, veščine ter strokovne naravnosti s področja socialnega dela ali psihologije ali pedagogike ali socialne pedagogike, in s tem zmožnost svetovalnih delavcev za »zavestno in strokovno korektno asimilacijo različnih teoretičnih perspektiv in modelov svetovanja v svoj osebni svetovalni konstrukt in pristop«. Čeprav najustreznejšo nadgradnjo temeljnih študijskih programov predstavljajo podiplomski študijski programi omenjenih disciplin, za uspešno delo v svetovalni službi ni strokovnih ovir, če so temeljne kompetence nadgrajene s specifičnimi kompetencami specialne in rehabilitacijske pedagogike ali kompetencami podiplomskih študijskih programov, kot so inkluzivna pedagogika, socialno delo z družino ali supervizija. Tudi te omogočajo uspešno izvajanje specifičnih svetovalnih in koordinacijskih nalog svetovalne službe. Poleg tega je poudarila, da je za uspešen profesionalni razvoj izjemnega pomena kompetenčna ciljno usmerjena sistematična strokovna podpora pripravnikom in novincem v stroki in šolski svetovalni službi. Zanj bi bilo treba razviti program sistematičnega usposabljanja mentorjev, kar predstavlja strokovni in sistemski izziv. Kot uspešen model takšne podpore je bil prepoznan program SUPER PSIHOLOG, ki se izvaja pri Društvu psihologov Slovenije in po katerem razvijanje kompetenc psihologov začetnikov poteka s podporo usposobljenega supervizorja. Tovrstna podpora spada v okvir minimalnih standardov za opravljanje psihološke dejavnosti, sprejetih na ravni Evropske skupnosti, prinaša 60 točk ECTS in omogoča pridobitev certifikata EUROpsy. Še posebej je poudarila tudi pomen razvojno-preventivnega dela psihologa v svetovalni službi.

2 Zaključki in prioritetne naloge

2.1. Zaključki

Na osnovi plenarnih predavanj, delavnic ter razprave na okrogli mizi je programski odbor oblikoval naslednje zaključke konference:

A) Svetovalna služba naj s svojim delovanjem prispeva k soustvarjanju inkluzivnega učnega okolja, pri čemer naj bo razvijanje strategij spoštljive komunikacije na vseh nivojih in med vsemi deležniki eden od temeljnih ciljev njenega delovanja. Za zagotavljanje takšnega učnega okolja potrebujejo vzgojno-izobraževalne ustanove in vsi strokovni delavci, torej tudi svetovalni delavci, nedvoumno sistemsko in širšo družbeno podporo, ki bo socialno vključenost otrok, učencev in dijakov vrednotila enako visoko kot doseganje izobraževalnih ciljev.

B) V prihodnje je treba pomembno okrepiti razvojno-preventivno delo svetovalne službe na nivoju oddelkov, skupin in institucije kot celote, in pri tem upoštevati, da:

- morajo biti razvojno-preventivne dejavnosti načrtovane v okviru vizije, vzgojne zasnove in vzgojnega načrta, razvojnega načrta ter letnega delovnega načrta vrtca oz. šole in delovnega načrta svetovalnega delavca;
- jih je mogoče izvajati tudi v okviru obveznega in razširjenega programa osnovne šole, obveznega programa srednje šole, obveznih izbirnih predmetov in vsebin, interesnih dejavnosti in v okviru izbirnih delov vzgojno-izobraževalnih programov srednjih šol (npr. zdravstvena vzgoja, vzgoja za družino, mir in nenasilje, moduli itd.);
- naj svetovalni delavci v izvajanju razvojno-preventivnih dejavnosti čim tesneje sodelujejo z razredniki in učitelji/vzgojitelji, jih timsko načrtujejo, izvajajo in vrednotijo ter s tem prispevajo tudi k opolnomočenju učiteljev/vzgojiteljev za njihovo samostojno izvajanje; okrepijo naj interdisciplinarno sodelovanje z zunanjimi institucijami in strokovnjaki ter strokovno oporo staršem;
- naj se zaradi dokazano naraščajočih težav otrok in mladostnikov na področju duševnega zdravja razvojno-preventivno delo okrepi še posebej na področju razvijanja čustvenih in socialnih veščin otrok in mladostnikov (primarna, sekundarna, terciarna preventiva) ter preprečevanja nasilja med vrstniki;

V prihodnje je treba pomembno okrepiti razvojno-preventivno delo svetovalne službe na nivoju oddelkov, skupin in institucije kot celote.

- naj se specifični programi razvojno-preventivnega dela izvajajo le, če so podprti z dokazi o njihovi uspešnosti in se za njihovo izvajanje svetovalni delavci tudi usposobijo. Predstavljena sta bila dva takšna programa - Neverjetna leta (skandinavski program podpore za starše in strokovne delavce šol) ter program Odklankanje šole, ki so ga razvili slovenski svetovalni centri. Omenjeno pričakovanje velja tudi za izvajanje specifičnih ustvarjalnih ali psihoterapevtskih pristopov (npr. biblioterapevtski pristop, program Izštekani, terapevtski pristopi z uporabo dramske ali filmske dejavnosti, glasbe, plesa itd.). Pri izvajanju programov, razvitih v drugih državah oz. kulturnih okoljih, je treba odgovorno poskrbeti za strokovno ustrezen način njihovega prenosa v kontekst naše ga vzgojno-izobraževalnega sistema in koncept šolskega svetovalnega dela. Razvijanje >

- lastnih programov pa naj dosledno sledi metodologiji razvojno-raziskovalnega dela;
- za ustrezno umestitev razvojno-preventivnih dejavnosti v vzgojno-izobraževalno delo vrtca oz. šole ter za njihovo kakovostno izvajanje

Svetovalni delavci bi morali biti eden od ključnih sogovornikov iz šolske prakse, ko gre za vprašanja razvoja vzgojno-izobraževalnih ustanov in vprašanja sistemskih rešitev na področju vzgoje in izobraževanja.

- svetovalni delavci nujno potrebujejo podporo vodstvenih delavcev ter ustrežnejšo sistemsko podporo (urniki, razporeditev delovnega časa).
- C) Poudarek na krepitvi razvojno-preventivnega dela svetovalne službe ne pomeni, da niso enako pomembne tudi dejavnosti pomoči. V projektih pomoči so svetovalni delavci razlagalci in tolmači jezika različnih strok, zastopniki ranljivih in nemočnih ter vsaj v začetnih obdobjih reševanja težav pogosto tudi mediatorji med različnimi deležniki. Za uspešno izvajanje dejavnosti pomoči je še predvsem pomembno upoštevati, da:
- je treba še okrepiti timsko in interdisciplinarno delo tako znotraj vzgojno-izobraževalnih ustanov kot tudi interdisciplinarno sodelovanje z zunanjimi institucijami in strokovnjaki;
 - je krepitev interdisciplinarnega sodelovanja z zunanjimi strokovnjaki in specialisti še posebej pomembno ob reševanju kompleksnih učnih, osebnostnih ali socialnih težav otrok, učencev ali dijakov, pri čemer ostajajo svetovalni delavci pri svojem delu strokovno avtonomni in so zanj odgovorni;
 - je za uspešno medinstitucionalno interdisciplinarno delo zelo pomembno medsebojno poznavanje in zaupanje med strokovnjaki, zato naj si svetovalni delavci prizadevajo za čim večjo stalnost interdisciplinarnih timov;
 - morajo tudi svetovalni delavci sami sproti reflektirati svoja prepričanja in predpostavke, ki jih vodijo pri delu (npr. o učencu kot kompetentnem sogovorniku), ter k temu spodbujati tudi strokovne sodelavce. Uveljavljanje učenca kot kompetentnega sogovornika je pri načrtovanju projektov pomoči še posebej pomembno;
 - je treba nadaljevati prizadevanja za uveljavljanje petstopenjskega modela pomoči po konceptu Učne težave. Ker je opaznejša ovira za njegovo uveljavitev tudi regijska nepokritost s specializiranimi svetovalnimi centri, vidimo novo priložnost v vzpostavljanju regijskih centrov za duševno zdravje v skladu z Resolucijo o duševnem zdravju (2018).

- Č) Svetovalni delavci bi morali biti eden od ključnih sogovornikov iz šolske prakse, ko gre za vprašanja razvoja vzgojno-izobraževalnih ustanov in vprašanja sistemskih rešitev na področju vzgoje in izobraževanja. Pomembno je, da sledijo novostim, inovacijam, ki prihajajo v vzgojno-izobraževalne ustanove od zunaj, ter preverjajo njihovo uresničljivost in učinkovitost v vsakdanji šolski praksi. Na nacionalni ravni je treba bolje podpreti razvojno-raziskovalno delo praktikov o lastnem delu oz. delu svetovalne službe, proučevanje pojavov, povezanih z vprašanji vzgoje in izobraževanja v lokalnem okolju (npr. izjemno povečanje odložitve vpisa v prvi razred osnovne šole), jih spodbujati k objavam spoznanj ter tudi za mednarodno sodelovanje. Za to delo potrebujejo tudi več strokovne in finančne podpore.
- D) Pri razvijanju univerzitetnih študijskih programov za oblikovanje kompetenc bodočih svetovalnih delavcev v vrtcih/šolah bi bilo treba upoštevati tudi poslanstvo, cilje, dejavnosti in vsebinska področja dela svetovalne službe, kot jih opredeljujejo Programske smernice ter razviti program usposabljanja mentorjev/supervizorjev za strokovno podporo različnim profilom svetovalnih delavcev pripravnikov in začetnikov v svetovalni službi. Kot primer lahko služi model supervizirane prakse psihologov za pridobitev certifikata EUOpsy. Že v dodiplomskem izobraževanju je z ustrezno prakso (npr. na področju prostovoljnega pedagoškega dela, v socialnih in humanitarnih dejavnostih) mogoče krepiti inkluzivno naravnost bodočih diplomantov.
- E) Supervizija in intervizija naj postaneta vsebina in metoda učenja že v času univerzitetnega študija bodočih svetovalnih delavcev. V sistemu stalnega strokovnega izobraževanja pa bi svetovalni delavci morali imeti možnost, da v njih sodelujejo, kadar koli bi potrebovali tovrstno strokovno oporo.
- F) Svetovalni delavci so za svoj profesionalni razvoj tudi sami odgovorni, zato naj ga sistematično načrtujejo (npr. s pomočjo portfolia). Stalno naj sledijo tako razvoju svojih strok kot tudi razvoju koncepta šolskega svetovalnega dela (npr. posodobitev programskih smernic za področje osebnega in socialnega razvoja ter karierne orientacije, strokovna priporočila za načrtovanje, spremljanje in evalvacijo svetovalnega dela v vrtcih, razvojna skupina za svetovalno delo na ZRSŠ itd.) ter skrbijo za razvijanje novih kompetenc za različna področja svojega dela (npr. za karierno svetovanje, za razvojno-preventivno delo, za delo z družino, za diferencialno-diagnostično ocenjevanje posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb, za izvajanje z dokazi podprtih razvojno-preventivnih dejavnosti in intervencij za učinkovito pomoč učencem z učnimi težavami in komplek-

snejšimi ovirami za uspešno učenje, za pomoč učencem z multiplimi posebnimi potrebami ter dvojno izjemnim učencem, za delo z nadarjenimi itd.).

- G) Zaradi velike raznolikosti in kompleksnosti nalog svetovalne službe sistemsko predvideni letni obseg delovnega časa za stalno strokovno izobraževanje ne zadošča za kakovostno izvajanje vseh nalog svetovalnih delavcev. Za izvajanje nekaterih kompleksnejših nalog ali zaradi izjemnega razvoja stroke bi jim bilo treba omogočiti tudi dalj časa trajajoče izobraževanje (npr. razvijanje digitalnih kompetenc, posodabljanje metodoloških znanj, usposabljanje za intervizijo, znanjas področja nevrznanosti, travmapedagogike ipd.).
- H) Razvojna skupina za svetovalno delo v vrtcih šolah in domovih na ZRSŠ naj nameni posebno pozornost preučevanju vpliva delovnih razmer za uspešno delo svetovalne službe v skladu s Programskimi smernicami in priporoča izboljšave. Sem spadajo vprašanja normativov in obsega delovnih nalog, razporeditve delovnega časa, organizacijskih in kadrovskih možnosti za interdisciplinarno in timsko delo, za krepitev razvojno-preventivnega dela itd.
- I) Na ravni šolskega sistema in znotraj vsake vzgojno-izobraževalne ustanove je treba čim bolj uskladiti pričakovanja različnih deležnikov o prioriteth dejavnostih, vsebinskih področjih in konkretnih nalogah svetovalne službe in posameznega svetovalnega delavca. Med deležnike štejemo sodelavce v svetovalni službi, vodstvene delavce, učitelje/vzgojitelje, otroke, učence in dijake, starše in institucije v okolju, s katerimi svetovalna služba sodeluje. Vsak svetovalni delavec naj različnim deležnikom na zanje primeren način predstavi tako Programske smernice kot tudi svoje specifične profesionalne kompetence. Pri tem naj jim oporo omogočijo tako Zavod RS za šolstvo kot matične fakultete.
- J) Svetovalno delo je v perspektivi treba razviti v sistemu visokošolskega izobraževanja in poleg svetovalcev za karierni razvoj omogočiti tudi svetovanje študentom na področju osebnega in socialnega razvoja ter reševanje socialno-ekonomskih stisk.

2.2 Prioritetne naloge različnih deležnikov

Menimo, da je na podlagi zgoraj omenjenih zaključkov treba čim prej:

- a) na sistemski ravni presoditi o ustreznosti veljavnih normativov za zaposlovanje svetovalnih delavcev z ozirom na vse sistemske spremembe zadnjih dvajsetih let in v konstruktivnem dialogu bolje uskladiti pričakovanja različnih deležnikov; še predvsem je treba čim prej poskrbeti, da se normativi za zaposlovanje svetovalnih delavcev v vrtcih vsaj izenačijo z normativi za osnovno šolo, saj razlike niso utemeljene. Čim prej je treba proučiti tudi, kako bi za močnejšo razvojno-preventivno naravnost

- in interdisciplinarnost pri delu svetovalne službe lahko bolje poskrbeli že na sistemski ravni;
- b) zaključke konference predstaviti svetovalnim delavcem in ravnateljem, še predvsem z vidika specifičnih kompetenc posameznih profilov svetovalnih delavcev za delo v svetovalni službi v skladu s Programskimi smernicami;
- c) v okviru strokovne skupnosti svetovalnih delavcev in med drugimi deležniki promovirati stališče, da so v skladu s Programskimi smernicami svetovalni delavci strokovno avtonomni pri načrtovanju svojega dela in izbiri prioriteth nalog ter metod svojega dela, vendar pa morajo pri svojem delu in v procesih usklajevanja pričakovati o njihovem delu slediti temeljnemu poslanstvu, ciljem ter temeljnim načelom za delo svetovalne službe, kot jih opredeljujejo Programske smernice;
- č) promovirati stališče, da mora pri delu svetovalnih delavcev v osredju ostati pedagoško-razvojna, z etičnimi teorijami podprta naravnost in usmeritev, četudi pravno razumevanje vedno bolj prežema tudi odnosno raven urejanja medsebojnih razmerij na vseh področjih vzgoje in izobraževanja. Pravni diskurz ne sme preglasiti strokovne etike in odgovornosti;
- d) oblikovati programe strokovnega izobraževanja za izvajanje vloge mentorja pripravnikom in svetovalnim delavcem začetnikom za različne profile svetovalnih delavcev (kot npr. v okviru modela EUROpsy);
- e) omogočiti delovanje supervizijskih ter intervizijskih skupin za svetovalne delavce ter njihovo usposabljanje tudi za intervizijsko delo v okviru lastnih vrtcev in šol;
- f) pri načrtovanju programov stalnega strokovnega izobraževanja upoštevati aktualne izobraževalne potrebe svetovalnih delavcev (npr. izobraževanje na področju čustvenih in vedenjskih težav in motenj otrok in mladostnikov, teorija vzgoje, nova spoznanja o učenju) ter ustvarjati več možnosti in priložnosti za izmenjavo spoznanj in izkušenj med svetovalnimi delavci (npr. več neposrednih srečanj študijskih skupin letno) ter domačimi in tujimi strokovnjaki (npr. več mednarodnih posvetov in konferenc);
- g) spodbujati aktivno sodelovanje svetovalnih delavcev v Društvu šolskih svetovalnih delavcev Slovenije (DŠSDS) in posodobiti veljavni etični kodeks, spodbuditi povezovanje med DŠSDS in matičnimi strokovnimi društvi, z društvi in združenji ravnateljev, učiteljev/vzgojiteljev; vzpostaviti možnost rednega sodelovanja med DŠSDS in MIZŠ ter morda tam imenovati odgovorno osebo za takšno povezovanje. To bi omogočilo, da bi se svetovalni delavci lahko organizirano vključevali v strokovne razprave in sodelovali pri sprejemanju odločitev, še predvsem, ko gre za sistemske vidike delovanja svetovalne službe in za vprašanja razvoja vzgojno-izobraževalnega sistema kot celote;
- h) ob uvajanju novih vzgojno-izobraževalnih konceptov in z njimi povezanih strokovnih nalog svetovalnih delavcev je vedno hkrati treba oceniti tudi, ali >

Doc. dr. Milko Poštrak in gostje na okrogli mizi

- strokovni profili oz. kompetence zaposlenih svetovalnih delavcev in/ali normativi za njihovo zaposlovanje dejansko omogočajo kakovostno izvedbo pričakovanih nalog (npr. kakovostno izvajanje ustrezne dodatne strokovno pomoči);
- i) spodbuditi ravnatelje, da podprejo svetovalne delavce v prizadevanjih, da naj ti ne bi opravljali upravno-administrativnih nalog vrtca oz. šole na račun svojih strokovnih nalog, opredeljenih v Programskih smernicah. Na sploh pa bi bilo prav presoditi tudi o upravičenosti nekaterih upravno-administrativnih nalog vrtcev in šol, in če bi bile vse prepoznane kot

- potrebne in utemeljene, morda tudi o zaposlovanju dodatnih upravno-administrativnih kadrov;
- j) Programske smernice celovito ovrednotiti z vidika njihove skladnosti z drugimi koncepti, novimi sistemskimi rešitvami, zakoni oz. podzakonskimi akti, ki so doživeli večje spremembe od časa, ko so bile smernice sprejete, ter preveriti, v kolikšni meri še ustrezajo tudi za delo svetovalne službe v zavodih za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami.

Avtorji fotografij so Matjaž Rebolj, Tanja Bezić, Tina Pirc in Katja Jeznik.<

Programski odbor konference:

1. mag. Tanja Bezić, koordinatorica, Zavod RS za šolstvo
2. prof. dr. Sonja Pečjak, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
3. doc. dr. Petra Gregorčič Mrvar, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
4. doc. dr. Milko Poštrak, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani
5. doc. dr. Lidija Magajna, zunanja sodelavka, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani
6. izr. prof. dr. Marija Javornik Krečič, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru
7. izr. prof. dr. Katja Košir, Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru
8. doc. dr. Mojca Kukanja Gabrijelčič, Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem
9. prof. dr. Jurka Lepičnik Vodopivec, Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem
10. prof. dr. Irena Lesar, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani
11. mag. Karmen Novak, Društvo šolskih svetovalnih delavcev Slovenije
12. doc. dr. Tomaž Vec, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani
13. izr. prof. dr. Tina Vršnik Perše, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru
14. prof. dr. Darja Zorc Maver, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Člani organizacijskega odbora:

1. mag. Cvetka Bizjak, Zavod RS za šolstvo
2. mag. Tamara Malešević, Zavod RS za šolstvo
3. dr. Brigita Rupar, Zavod RS za šolstvo
4. doc. dr. Katja Jeznik, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
5. asist. dr. Tina Pirc, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
6. asist. dr. Tadeja Kodele, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani